

ATEISMUL COMUNIST vs TEOFANIA CREȘTNĂ

În cele două decade postdecembriste au apărut o mulțime de romane despre epoca comunistă din istoria țării, dar cu un **ce** diferit de cele antedecembriste, care erau mai mult obsedate de ... *obsedantul deceniu*. Dar, probabil ceea ce e prea mult și, mai ales, asemănător dăunează ..., dar din fericire multe romane din ambele momente temporale au trecut în uitare.

De foarte curând au apărut câteva romane care prin tehnică narativă și punctul de fugă se abat de la *canonul* pe cale de constituire pe acest subiect. Dintre acestea amintesc doar trei: *Un singur cer deasupra lor* de Ruxandra Cesereanu; *Punct și de la capăt* de Gabriel Chifu; *Urma* de Adrian Alui Gheorghe.

Rândurile care urmează însumează câteva notepe marginea lecturii romanului lui Adrian Alui Gheorghe, *Urma* Ed. CR, 2013.

T o p o s u l: penitenciarul Aiud “apărat” de un gard triplu, “un prim gard de beton, rândurile doi și trei fiind din sârmă ghimpată bine țesută. Gardurile aveau patru metri înălțime, așa că nu puteau fi trecute de cineva fără un echipament adecvat.” [La sfârșitul lecturii realizezi că unele cuvinte din fraza citată au o anumită conotație.]

T I m p u l: 18, 19 și 22 noiembrie 1960 și celelalte zile până la 17 decembrie 1960.

E v e n I m e n t u l: “Aiud, 18 noiembrie 1960. Dimineața la ora cinci fără cinci, pe când se pregătea schimbarea gărzilor, un gardian a observat pe zăpada proaspătă, căzută peste noapte, urme de bocanci care veneau dinspre pavilioanele deținuților. [...] ciudățenia mare era că aceste urme veneau dinspre gard fără să existe și varianta deplasării persoanei dinspre pavilioane spre gard. A analizat, a privit jur-împrejur, s-a scărpinat în cap încurcat, dar nu a găsit vreo explicație. Datoria și “fișa postului” îi cer să raporteze superiorului cele descoperite.

Din primele pagini scriitorul surprinde deruta care a cuprins întregul personal al închisorii. Bănuiesc că ar fi vorba de o acțiune a organelor superioare în scopul de a verifica loialitatea personalului și spiritul de abnegație în îndeplinirea sarcinilor de serviciu. Frica care a pus stăpânire pe oamenii sistemului le afectează gesturile, privirea, exprimarea și gândirea, oricum precară.

“Situația e gravă”, prin urmare, comandantul închisorii procedează în stil comunist la anchetarea deținuților pentru descoperirea și pedepsirea intrusului într-un loc atât de bine păzit. Pentru Geangu, comandantul penitenciarului, și superiorul său, colonelul Șoavă, “urmele sunt o declarație de război” din partea dușmanilor poporului și ai republicii populare; aici e vorba de “lupta de clasă”. Mai întâi, la intervale scurte de timp, se fac repetate verificări a numărului deținuților. De fiecare dată numărul este același, cel din registrul de intrare, nici un deținut în plus, nici unul în minus. Apoi, se trece la interogarea deținuților și întocmirea de rapoarte de către gardieni. Totul se dovedește zadarnic. Mai mult. În ciuda tuturor măsurilor luate (ironic, activitățile sunt consemnate pe ore și minute), urma continuă să apară în curtea închisorii. Șefii și gardienii sunt puși în situații ridicole care îi individualizează după “*facultățile*” fiecăruia. Câteva extrase din text nu sunt de prisos: “ Geangu, însoțit de câțiva gardieni trecu la analiza urmelor. Erau urme de bocanci, dar nu de bocanci de gardian sau de ofițer. După mărimea urmelor, intrusul purta numărul patruzeci și unu, hai, patruzeci și doi, la bocanci. Nu era prea greu, cred că nu are mai mult de cincizeci și cinci, cincizeci și opt de kilograme [...]. Ce e ciudat [...] e că nu există niciun fel de precauție din partea individului, sunt porțiuni prin care își târește picioarele, ca și cum s-ar fi jucat prin zăpadă. Pe deasupra mai e și obraznic.” ; “colonelul Șoavă se aplecă peste urmele de pe zăpadă păzite de militarii care luaseră în pază obiectivul. Mâna înmănușată mângâie o urmă, un deget împunse în adâncime altă urmă. Un aer de profesionist preocupat de citire în urme pe zăpadă i se citea pe chip. Parcă se străduia să citească până în sufletul celui care pășise pe acel petec de zăpadă, ochii mijii prelucrau datele numai de el știute.”

Narând de gringolada anchetei, naratorul strecoară câteva amănunte care dau seama despre regimul din închisorile comuniste, despre metodele de interogare folosite de zbirii comuniști (p. 27). Despre cum și-a recrutat și educat regimul comunist executanții aflăm din gura

comandantului închisorii (p.31-32). Toți, de la simplul gardian la comandant, au un trecut dubios, o conștiință surdo-mută și o gândire creată. Calitatea executanților se vede din hârtia scrisă: “Rapoartele se adună pe biroul lui Geangu. Scrise cu litere chinuite, de oameni nedepriși cu această activitate. Mulți dintre ei ar fi săpat bucuroși șanțuri, decât să scrie vreun rând. Alții își blestemau zilele când au decis să vină gardieni la Aiud, acum când erau puși la munci <intelectuale>”.

Interogați “elegant”, deținuții oferă pentru apariția urmei diferite explicații care contravin, nesocotesc, ignoră materialismul dialectic, ateismul comunist. Un deținut susține că urmele ar proveni de la un călugăr care a murit aici, anul trecut, unul Daniil și care acum vine când are chef. Altul spune că nevasta lui Udrea, colegul lui de celulă, vine noaptea la bărbatul ei și pleacă în zbor. Distanța între cei doi nu e nici mai mică, nici mai mare de 300 km. Deținutul Cămărășanu susține că urmele sunt ale lui: “Nu știu cum fac, dar ies când vreau din închisoare. Spun o rugăciune pe care am învățat-o de la un părinte care a murit, Dumnezeu să-l ierte, și în momentul acela pot să fac ce vreau nimic nu mă mai poate reține.” Urma din curtea închisorii este semnul teofanic primit în urma rugăciunilor pe care deținuții le spun: “Doamne, Tu cunoști pricina îngrijorărilor mele, ia-mă în palma Ta și păzește-mă. Fii cu mine cu fiecare clipă și nu mă lăsa să alunec sau să mă poticnesc. Ție îți încredințez viața și ființa mea, sufletul meu și tot ce am. Rămâi cu noi până la sfârșit și dă sens vieții noastre, pentru ca și noi să rămânem în Tine și să gustăm pacea și biruința deplină în Împărăția Ta. Amin.”

Tot timpul interogatoriului, deținutul privește pe comandant cu milă, care îl jignește și îl înfurie. La sfârșitul interogatoriului îl privește cu dispreț și la amenințări îi răspunde: “—Și chiar de așa ști, cum vă imaginați că așa putea să-l demasc pe semenul meu... ?! Niciodată.” Stoicismul lor tragic e întregit cu credința în Dumnezeu și Fiul. Demnitatea și dârzenia deținuților îi înnebunesc pe anchetatori. În final comandantul chiar clachează.

Chiar dacă sunt numai crochiuri, portretele se rețin deoarece prin expresivitatea lor surprind adevărul personajului. Memorabilă este imaginea iluzionistului Gurii Lovin. Acesta a ajuns deținut pentru că a îndrăznit să înfrunte un general sovietic “eliberator” apărându-și libertatea și iubirea pentru Carmencita. Pentru caracterul lui de simbol al tuturor deținuților poate fi considerat personajul cheie al romanului. Pentru a dezvălui ridicolul și absurdul sistemului comunist (închisoarea Aiud este sinecdoca sistemului) scriitorul înzestrea pe Lovin cu puteri cristice despre care fac vorbire parabolele evanghelice. El transformă apa băhnită din marmide în ... votcă, iar paiele din saltea în ... macaroane nanilate. Comandantul Geangu și cei din jurul lui nu văd minunea, nu acceptă revelația, în schimb se înfruptă ca niște porci din “bunătățile” oferite. După cum am văzut, anchetatorii nu acceptă teofania, dar analizează cu atenție declarația fiecărui deținut în parte.

Gurii Lovin va fi găsit vinovat pentru cele petrecute în penitenciar și condamnat la moarte prin înscenarea evadării. Descrierea morții este, artistic, marea reușită a romancierului. Realitatea tragică este transfigurată oniric. Prin destinul lui Lovin, scriitorul transpune într-un cronotop bine determinat ultimul moment din patimile lui Iisus: ruperea de cele pământești vremelnice și înălțarea la în iubirea și izbăvirea dumnezeiască. Nu e vorba aici de un joc literar-artistic, ci de **înnobilarea creștină** a personajului. Lovin moare, iar moaștele sfântului sunt prezente în **urma** care apare din nou: “Aiud, 17 decembrie 1960. Dimineața la ora cinci fără cinci, pe când se pregătea schimbarea gărzilor, un gardian [...] a observat pe zăpada proaspătă căzută peste noapte, urme de bocanci care veneau dinspre gardul de sârmă ghimpată și care duceau spre pavilioanele deținuților.” Identitatea dintre începutul și sfârșitul romanului este cu tâlc.

Romanul e fundamentat pe radicala opoziție dintre ateismul comunist și credința în Dumnezeu și Fiul. Pentru orice fenomen natural sau uman regimul comunist nu acceptă nici o altă explicație decât pe cea materialist-dialectică.

Câteva observații asupra limbajului sunt necesare deoarece este un mijloc eficient de caracterizare a slujitorilor sistemului comunist. Exprimarea acestora este vulgară. Fondul lor principal de cuvinte, drastic redus, cuprinde cuvinte ca: *bă*, *banditule*, *tâlharule*, *vită*, la care se adaugă o serie de înjurături care mai de care mai expresivă în urâtenia ei. Tonul și ritmul vorbiri

sunt expresii “materiale” ale tensiunii psihice de care se face vinovată frica generată de confruntarea cu ceea ce le depășește puterea de înțelegere și neputința de a raporta organelor superioare rezolvarea “gravei probleme” apărută în închisoarea Aiud. Și nu în ultimul rând frica e cauzată de demnitatea și dârzenia cu care deținuții fac față anchetei bestiale la care sunt supuși. Scriitorul pune pe slujitorii sistemului să gândească, să vorbească, să se comporte pe un portativ de la haz la ridicularizarea ucigătoare. De pe acest portativ nu lipsește absurdul.

Structural *Urma* este un cine-roman; fiecare capitol (scurte, cu 1-2 excepții) corespunde câte unui cadru de film.

Micul roman se dovedește în final a nu fi unul de weekend după cum sugerează *înfrățirea* cărții și primele fraze. Romanul este o scriere gravă tocmai prin jocul indicibil între cele două nivele ale textului: cel realist și cel de parabolă a fabulei romanului.

Mediaș, septembrie, 2014

Ionel POPA